Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

1 päivänä maaliskuuta 2012*

Kuluttajansuoja — Muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa neuvotellut sopimukset — Direktiivi 85/577/ETY — Soveltamisala — Sijoitussidonnaiset vakuutussopimukset eivät kuulu direktiivin soveltamisalaan

Asiassa C-166/11,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Audiencia Provincial de Oviedo (Espanja) on esittänyt 24.3.2011 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 5.4.2011, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Ángel Lorenzo González Alonso

vastaan

Nationale Nederlanden Vida Cia De Seguros y Reaseguros SAE,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Safjan sekä tuomarit E. Levits ja M. Berger (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: V. Trstenjak,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Irlanti, asiamiehenään D. O'Hagan,

— Puolan hallitus, asiamiehenään B. Majczyna,

— Euroopan komissio, asiamiehenään J. Baquero Cruz,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: espanja.

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa neuvoteltuja sopimuksia koskevasta kuluttajansuojasta 20.12.1985 annetun neuvoston direktiivin 85/577/ETY (EYVL L 372, s. 31) 3 artiklan 2 kohdan d alakohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Ángel Lorenzo González Alonso ja Nationale Nederlanden Vida Cia de Seguros y Reaseguros SAE (jäljempänä Nationale Nederlanden) ja jossa on kyse valituksesta, jolla vaaditaan sijoitussidonnaiseksi kutsutun vakuutussopimuksen päättämistä sekä González Alonson mainitun sopimuksen perusteella maksamien vakuutusmaksujen palauttamista.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

3 Direktiivin 85/577 3 artiklan 2 kohdan d alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Tätä direktiiviä ei sovelleta:

– –

d) vakuutussopimuksiin.”

4 Henkivakuutuksesta 5.11.2002 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2002/83/EY (EYVL L 345, s. 1; jäljempänä henkivakuutusdirektiivi) 2 artiklassa, jonka otsikko on ”Soveltamisala”, säädetään seuraavaa:

”Tämä direktiivi koskee – – ensivakuutustoiminnan aloittamista ja harjoittamista – – jäljempänä [määritellyn toiminnan osalta]:

1) Seuraavat vakuutusliikkeen lajit, kun niitä harjoitetaan sopimusperusteisesti:

a) henkivakuutus, eli se vakuutuslaji, joka käsittää erityisesti vakuutuksen vain tietyn eliniän saavuttamisen varalta, vakuutuksen vain kuoleman varalta– –;

b) elinkorot;

– –

– –”

5 Mainitun direktiivin 35 artiklassa, jonka otsikko on ”Peruuttamista koskeva määräaika”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on määrättävä, että vakuutuksenottajalla, joka tekee yksilöllisen henkivakuutussopimuksen, on oikeus peruuttaa sopimus määräajassa, joka on 14–30 päivää siitä, kun hän sai tiedon sopimuksen tekemisestä.

Vakuutuksenottajan tekemä peruutusilmoitus vapauttaa hänet kaikista vastaisista sopimusvelvoitteista.

Peruutuksen muut oikeusvaikutukset ja sen edellytykset määräytyvät sopimukseen 32 artiklan mukaan sovellettavan lain perusteella; tämä koskee erityisesti menettelytapoja, joita käyttäen vakuutuksenottajalle ilmoitetaan sopimuksen tekemisestä.

– –”

6 Mainitun direktiivin 36 artiklassa, jonka otsikko on ”Vakuutuksenottajalle annettavat tiedot”, säädetään seuraavaa:

”1. Ennen vakuutussopimuksen tekemistä vakuutusyrityksen on ilmoitettava vakuutuksenottajalle vähintään ne tiedot, jotka ovat liitteessä III olevassa A kohdassa.

– –

4. Sitoumusjäsenvaltio antaa tämän artiklan ja liitteen III täytäntöönpanoa koskevat yksityiskohtaiset määräykset.”

7 Henkivakuutusdirektiivin liitteessä I olevassa III kohdassa mainitaan kyseisen direktiivin kattamien ensivakuutusten lajina ”vakuutukset, joita tarkoitetaan 2 artiklan 1 alakohdan a ja b alakohdassa ja jotka liittyvät sijoitusrahastoihin”.

8 Mainitun direktiivin liitteessä III olevan A kohdan a.13 alakohdan mukaan ”tiedot vakuutuksen perustamiseen käytettävissä olevasta ajasta ja peruuttamisoikeuden käyttämisestä” on annettava tiedoksi vakuutuksenottajalle ennen sopimuksen tekemistä.

9 Henkivakuutuksen ensivakuutusliikkeen aloittamista ja harjoittamista koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta 5.3.1979 annetun ensimmäinen neuvoston direktiivin 79/267/ETY (EYVL L 63, s. 1) 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tämä direktiivi koskee – – ensivakuutustoiminnan aloittamista ja harjoittamista – – jäljempänä [määritellyn toiminnan osalta]:

1. Seuraavat vakuutusliikkeen lajit, kun niitä harjoitetaan sopimusperusteisesti:

a) henkivakuutus – –”

10 Kyseisen direktiivin liitteessä olevassa III kohdassa mainitaan henkivakuutuksena vakuutukset, ”joita tarkoitetaan 1 artiklan 1 alakohdan a – – alakohdassa ja jotka liittyvät sijoitusrahastoihin”.

Kansallinen oikeus

11 Direktiivi 85/577 saatettiin osaksi Espanjan lainsäädäntöä muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa tehdyistä sopimuksista 21.11.1991 annetulla lailla 26/1991 (Ley 26/1991, sobre contratos celebrados fuera de los establecimientos mercantiles; BOE nro 283/1991, 26.11.1991). Laki 26/1991 oli voimassa 1.12.2007 saakka, ja sitä sovelletaan pääasian tosiseikkoihin.

12 Lain 26/1991 2 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan sitä ei sovelleta ”vakuutussopimuksiin”.

13 Lain 26/1991 3 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”1. – – sopimus tai tarjous sopimusta varten on tehtävä kirjallisesti kahtena kappaleena, siihen on sisällyttävä peruuttamislomake ja kuluttajan on omakätisesti päivättävä ja allekirjoitettava se.

2. Sopimusasiakirjassa on – – oltava selkeä ja täsmällinen maininta kuluttajalla olevasta oikeudesta peruuttaa sopimus ja tämän oikeuden käyttämisen edellytyksistä ja vaikutuksista.”

14 Lain 26/1991 4 §:n 1 momentin mukaan ”edellisessä pykälässä säädettyjen vaatimusten vastaisesti tehty sopimus tai tarjous voidaan todeta pätemättömäksi kuluttajan vaatimuksesta”.

Pääasian tosiseikat ja ennakkoratkaisukysymys

15 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että González Alonson työpaikalla kävi heinäkuussa 2007 Nationale Nederlandenin työntekijä, joka tarjosi hänelle sijoitustuotetta. Kyseinen työntekijä kertoi

hänen mukaansa hänelle, että mainittu tuote koostui korkeakorkoisesta tilistä, jolta tallettaja saattoi nostaa sijoitetun pääoman pois koska tahansa.

16 Kansallinen tuomioistuin täsmentää, että González Alonso hyväksyi tämän tarjouksen ja allekirjoitti joukon asiakirjoja, joihin sisältyi ”Segur Fondo Dinámico” -niminen vakuutussopimus, vakuutusta varten täytettävä kyselylomake vakuutuksenottajan henkilötiedoista ja hänen terveydentilastaan sekä vakuutuksenottajan pankille osoitettu lupa vakuutusmaksujen suoraveloitusta varten. Näiden asiakirjojen allekirjoittamisen jälkeen Nationale Nederlanden veloitti González Alonson pankkitililtä vakuutusmaksuja ajalta 3.9.2007–30.5.2008 yhteensä 3 083,30 euroa.

17 González Alonso otti heinäkuussa 2008 yhteyttä Nationale Nederlandeniin ja ilmoitti haluavansa saada takaisin kaikki maksamansa määrät. Nationale Nederlanden ei suostunut palauttamaan hänelle mainittuja määriä. Tämän kieltäytymisen jälkeen González Alonso nosti tuomioistuimessa Oviedossa kanteen lain 26/1991 4 §:n nojalla ja vaati, että sopimus todetaan pätemättömäksi ja että maksetut vakuutusmaksut palautetaan hänelle.

18 Audiencia Provincial de Oviedon, joka käsittelee asiaa muutoksenhakuasteena, mukaan González Alonson allekirjoittama, Segur Fondo Dinámico -niminen asiakirja sisältää henkivakuutuksen, jossa vakuutuksenottajan nimeäminä edunsaajina ovat vakuutuksenottaja itse sekä hänen lapsensa ja jonka vähimmäiskorvausmäärä kuolemantapauksen johdosta on 3 000 euroa. Vakuutukseen on lisätty muunlaisia suorituksia, jotka muuttavat henkivakuutussopimuksen ominaispiirteitä ja tekevät siitä sekatyyppisen sopimuksen. Kyseiselle henkivakuutukselle ominaiset suoritukset on nimittäin yhdistetty puhtaasti sijoitustuotteeseen liittyviin suorituksiin.

19 Kansallinen tuomioistuin huomauttaa, että vakuutuksenottajan kuukausittain maksamat vakuutusmaksut on ilmeisesti tarkoitettu sijoitustuotteeksi, jossa asiakas voi valita varojensa jakautumisen hänelle tarjotun sijoitussalkun mukaan. González Alonson valinnan mukaan 30 prosenttia maksetuista vakuutusmaksuista oli sijoitettava Nationale Nederlandenin hallinnoimaan sen omaan rahastoon, 60 prosenttia vaihtuvatuottoisiin sijoituksiin ja 10 prosenttia vakiotuottoisiin sijoituksiin.

20 González Alonso on siis kansallisen tuomioistuimen mukaan sitoutunut sijoitussidonnaiseen sopimukseen, jolle on ominaista se, että vakuutuksenantaja kantaa vain vakuutusriskin ja sijoituksen taloudellisesta riskistä vastaa vakuutuksenottaja. Viimeksi mainittu ottaa kansallisen tuomioistuimen mukaan kyseisen riskin vastineena eräistä veroeduista.

21 Näissä olosuhteissa kansallisella tuomioistuimella on epäilyksiä siitä, kuuluuko pääasiassa kyseessä oleva sopimus direktiivin 85/577 soveltamisalaan, vaikka vakuutussopimukset on kyseisen direktiivin 3 artiklan 2 kohdan d alakohdan ja vastaavasti lain 26/1991 2 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan jätetty kyseisten säädösten soveltamisalan ulkopuolelle. Mainitun tuomioistuimen mukaan kyseinen tulkinta saattaisi nimittäin olla perusteltu, kun otetaan huomioon unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö, jossa on useita kertoja korostettu, että direktiivin 85/577 3 artiklassa säädettyjä poikkeuksia on tulkittava suppeasti.

22 Kansallinen tuomioistuin huomauttaa, että siinä tilanteessa, että sijoitussidonnaisiin sopimuksiin kuuluvan sijoitustuotteen voidaan katsoa kuuluvan direktiivin 85/577 soveltamisalaan, siihen on sovellettava lain 26/1991 3 ja 4 §:ssä säädettyjä muotovaatimuksia, minkä johdosta pääasian kantajan allekirjoittama sopimus olisi mahdollista todeta pätemättömäksi.

23 Tässä tilanteessa Audiencia Provincial de Oviedo on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko – – direktiivin 85/577 – – 3 artiklan 2 kohdan d alakohtaa tulkittava sillä tavoin suppeasti, että sitä ei sovelleta muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa tehtyyn sopimukseen, jossa tarjotaan henkivakuutusta vastineena kuukausittaisista vakuutusmaksuista, jotka on tarkoitettu sijoitettaviksi eri suhteissa vakiotuottoisiin sijoituksiin, vaihtuvatuottoisiin sijoituksiin ja kyseisen yhtiön omiin sijoitustuotteisiin?”

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

24 Kysymyksellään kansallinen tuomioistuin pyrkii selvittämään lähinnä sen, eikö direktiivin 85/577 3 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaan kyseisen direktiivin soveltamisalaan kuulu muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa tehty sopimus, jossa tarjotaan henkivakuutusta vastineena kuukausittaisista vakuutusmaksuista, jotka on tarkoitettu sijoitettaviksi eri suhteissa vakiotuottoisiin sijoituksiin, vaihtuvatuottoisiin sijoituksiin ja sopimuspuolena olevan yhtiön omiin sijoitustuotteisiin.

25 Tästä on ensinnäkin palautettava mieliin, ettei direktiiviin 85/577 sisälly mitään vakuutussopimuksen käsitteen määritelmää. Mainitussa direktiivissä ei myöskään viitata tältä osin nimenomaisesti jäsenvaltioiden oikeuteen. Lisäksi unionin oikeuden yhdenmukainen soveltaminen ja yhdenvertaisuusperiaate edellyttävät, että ilmaisun ”vakuutussopimukset” ulottuvuutta haetaan ottamalla huomioon kyseisen direktiivin asiayhteys ja että sitä tulkitaan koko Euroopan unionissa itsenäisesti ja yhdenmukaisesti (ks. vastaavasti asia 64/81, Corman, tuomio 14.1.1982, Kok., s. 13, 8 kohta ja asia C-98/07, Nordania Finans ja BG Factoring, tuomio 6.3.2008, Kok., s. I-1281, 17 kohta).

26 Toiseksi on niin, että – kuten vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee – kuluttajansuojaa koskeviin unionin oikeuden sääntöihin kohdistuvia poikkeuksia on tulkittava suppeasti (ks. erityisesti asia C-481/99, Heininger, tuomio 13.12.2001, Kok., s. I-9945, 31 kohta ja asia C-215/08, E. Friz, tuomio 15.4.2010, Kok., s. I-2947, 32 kohta).

27 Kuten oikeuskäytännössä on kuitenkin jo täsmennetty, direktiivissä 85/577 tarkoitettu kuluttajansuoja ei ole absoluuttista ja sille asetetaan tiettyjä rajoituksia (ks. asia C-412/06, Hamilton, tuomio 10.4.2008, Kok., s. I-2383, 39 ja 40 kohta ja em. asia E. Friz, tuomion 44 kohta). Direktiivin 85/577 3 artiklan 2 kohtaan sisältyvät poikkeukset kuuluvat kyseisiin rajoituksiin. Mainittujen poikkeusten liian suppeasta tulkinnasta seuraisi se, että niiden tehokas vaikutus poistettaisiin, eikä sitä näin ollen voida hyväksyä.

28 Pääasiassa kyseessä olevassa sopimustyypissä määrätään erityisesti henkivakuutuksesta mainitun ilmaisun suppeassa merkityksessä. Mainitunlaisen sopimuksen luokittelu direktiivissä 85/577 tarkoitetuksi vakuutussopimukseksi ei siis ole ilmeisen virheellistä. Vaikka pääasiassa kyseessä oleva sopimus nimittäin tarjoaa henkivakuutuksen vastineena kuukausittaisista vakuutusmaksuista, jotka on tarkoitettu sijoitettaviksi vakiotuottoisiin sijoituksiin, vaihtuvatuottoisiin sijoituksiin ja sijoitustuotteisiin, joiden taloudellisen riskin kantaa vakuutuksenottaja, mainitunlaiset sopimusmääräykset eivät kuitenkaan ole epätavallisia.

29 Päinvastoin sijoitussidonnaiset sopimukset tai sijoitusrahastoon sidotut sopimukset, jollaisen González Alonso on tehnyt, ovat vakuutusoikeuden alalla yleisiä. Myös unionin lainsäätäjä on katsonut, että tämäntyyppinen sopimus kuuluu henkivakuutussopimuksiin, kuten henkivakuutusdirektiivin liitteessä I olevasta III kohdasta, luettuna yhdessä kyseisen direktiivin 2 artiklan 1 kohdan a alakohdan kanssa, nimenomaisesti ilmenee.

30 Ennen direktiivin 85/577 voimaantuloa sijoitusrahastoihin sidottuja vakuutuksia pidettiin jo direktiivin 79/267 1 artiklan 1 kohdan a alakohdan sekä kyseisen direktiivin liitteessä olevan III kohdan mukaan henkivakuutuksina. Kun unionin lainsäätäjä on antanut direktiivin 85/577, se ei kuitenkaan ole rajannut vakuutussopimuksen käsitettä niin, ettei se kattaisi sijoitusrahastoihin sidottuja vakuutuksia.

31 Koska vastakkaisia säännöksiä ei ole, on näin ollen katsottava, että kun unionin lainsäätäjä on antanut direktiivin 85/577 ja jättänyt sen soveltamisalan ulkopuolelle kaikki vakuutussopimukset, se on pitänyt sijoitusrahastoihin sidottuja vakuutussopimuksia vakuutussopimuksina.

32 Näin ollen on todettava, että kyseiset sopimukset eivät kuulu mainitun direktiivin soveltamisalaan.

33 Tämä direktiivin 85/577 3 artiklan 2 kohdan d alakohdan tulkinta ei kuitenkaan sulje pois suoralta kädeltä sitä mahdollisuutta, että kuluttajat voivat tietyissä olosuhteissa peruuttaa vakuutussopimuksen vaikutukset. Henkivakuutusdirektiivin 35 artiklan 1 kohdassa, luettuna yhdessä sen 36 artiklan ja sen

liitteessä III olevan A kohdan a.13 alakohdan kanssa, säädetään nimittäin vakuutuksenottajan oikeudesta peruuttaa vakuutussopimus. On kuitenkin yksinomaan kansallisen tuomioistuimen tehtävänä tarkastaa, täyttyvätkö edellytykset mainitun oikeuden käyttämiselle sen käsiteltävänä olevassa asiassa.

34 Kun edellä esitetty otetaan huomioon, esitettyyn kysymykseen on vastattava, että muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa tehty sopimus, jossa tarjotaan henkivakuutusta vastineena kuukausittaisista vakuutusmaksuista, jotka on tarkoitettu sijoitettaviksi eri suhteissa vakiotuottoisiin sijoituksiin, vaihtuvatuottoisiin sijoituksiin ja sopimuspuolena olevan yhtiön omiin sijoitustuotteisiin, ei kuulu direktiivin 85/577 3 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaan kyseisen direktiivin soveltamisalaan.

Oikeudenkäyntikulut

35 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (viides jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa tehty sopimus, jossa tarjotaan henkivakuutusta vastineena kuukausittaisista vakuutusmaksuista, jotka on tarkoitettu sijoitettaviksi eri suhteissa vakiotuottoisiin sijoituksiin, vaihtuvatuottoisiin sijoituksiin ja sopimuspuolena olevan yhtiön omiin sijoitustuotteisiin, ei kuulu muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa neuvoteltuja sopimuksia koskevasta kuluttajansuojasta 20.12.1985 annetun neuvoston direktiivin 85/577/ETY 3 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaan kyseisen direktiivin soveltamisalaan.

Allekirjoitukset